Valtteri Niiranen
Kopiosto ry
2.5.2024

**Sivistysvaliokunnalle**

# Kopiosto ry:n lausunto Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

*Viite: VNS 2/2024 vp*

Tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatio Kopiosto ry kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta (JTS) vuosille 2025–2028.

## Keskeiset huomiot

- Luovalla alalla on erittäin vakava huoli (i) yksityisen kopioinnin hyvityksen määrärahatason puolittamisesta sekä (ii) kulttuuriin ja taiteeseen liittyvistä valtionavustusten muiden merkittävien leikkausten vaikutuksista. Näiden leikkausten kielteinen vaikutus luovan alan tekijöihin, esiintyviin taiteilijoihin sekä muihin kulttuurin ja taiteen alan toimijoihin on dramaattinen.
- Yksityisen kopioinnin hyvitys on lakiin ja Suomea velvoittavaan direktiiviin perustuva rahallinen korvaus luovan työn tekijöille siitä, että jokainen kansalainen saa kopioida laillisia teoksia omaan, yksityiseen käyttöönsä.
- Tekijänoikeutta koskevan tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista kappaleen valmistamisesta yksityiseen käyttöön ”edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen”.
- Sivistysvaliokunta on mietinnössään 14/2014 vp todennut: ”Hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama "sopivan hyvityksen" käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi.”
- Hyvityksen nykyistä määrää (11 miljoonaan euroa/v) ei tule alentaa JTS:n linjaamalla tavalla vaan nyt on otettava lyhyt aikalisä, jonka aikana yksityisen kopioinnin hyvitys säilytetään nykytasolla ja ryhdytään valmistelemaan lainsäädännöllistä ratkaisua hyvitysmaksujärjestelmän uudistamiseksi kestävälle pohjalle.

## Luovaan alaan kohdistuvat kielteiset JTS:n leikkaukset

**Yksityisen kopioinnin hyvitys on suomalaiselle luovalle alalle elintärkeä**, koska sillä tuetaan laaja-alaisesti monimuotoista, alueellisesti kattavaa sekä talouskasvua tukevaa kulttuuri- ja taidealaa. Julkisen talouden suunnitelmassa linjatut leikkaukset yksityisen kopioinnin hyvityksen määrärahan puolittamiseksi sekä kulttuurin ja taiteen valtionosuuksiin kohdistuvat dramaattisesti kulttuuriyrittäjyyteen ja luovan työn tekijöiden tuloihin.

Yksityisen kopioinnin hyvitystä jaetaan vuosittain musiikin ja av-alan tekijöille, esittäville taiteilijoille ja tuottajille (**henkilökohtainen korvaus**) sekä kotimaisen, monimuotoisen kulttuurin edistämiseen (**kulttuurin edistäminen**).

Kopiosto maksoi vuonna 2023 yhteensä **2,84 miljoonaa** euroa **henkilökohtaisina hyvityskorvauksina** noin **8.000** av-alan tekijälle ja esiintyvälle taitelijalle. Henkilökohtaiset korvaukset ovat monille tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille tärkeä osa heidän toimeentuloansa.

Kopioston osana toimiva AVEK tukee **kulttuurin edistämiseksi** luovaa alaa yksityisen kopioinnin hyvitysvaroilla yli 2,5 miljoonalla eurolla vuosittain. **AVEKin tuella syntyy vuosittain noin 140 elokuvahanketta ja mediataideteosta.** Tämä tarkoittaa suoraan jopa 700 henkilön määräaikaista työllistämistä vuosittain. Yksityisen kopioinnin hyvitysvarat edistävät audiovisuaalisen kulttuurin kehittymistä ja kansainvälistymistä – leikatessa romutetaan tätä kulttuurin toimivaa tehokasta ja vaikutuksiltaan tärkeää rahoitusjärjestelmää.

## Yksityisen kopioinnin hyvitys perustuu tekijänoikeuslakiin ja direktiiviin

**Yksityisen kopioinnin hyvitys perustuu tekijänoikeutta koskevaan tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivin (2001/29/EY) sekä tekijänoikeuslakiin.** Tekijänoikeuslain 12 § sallii muutaman kappaleen kopioimisen yksityistä käyttöä varten. Tekijöillä on lain ja direktiivin mukaan oikeus saada teoksen yksityisestä kopioinnista korvaus eli hyvitys. Tekijänoikeuslain 26 a §:n mukaan tämän hyvityksen yksityisestä kopioinnista maksaa Suomessa valtio. Hyvitys maksetaan valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta, jonka tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

Hyvityksen maksamisen Suomea velvoittaa tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artikla, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista kappaleen valmistamisesta yksityiseen käyttöön ainoastaan *"edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen."* **Hyvitys on siis pakko järjestää kansallisessa lainsäädännössä, jos kopiointi kansalaisten yksityistä käyttöä varten sallitaan.** Direktiivin johdantokappaleiden (35 ja 38) mukaan *"oikeudenhaltijoiden olisi saatava sopiva hyvitys suojattujen teostensa tai muun aineistonsa käytön korvaamiseksi heille riittävällä tavalla."* Direktiivin mukaan *"käyttökelpoinen peruste voi olla kyseistä toimesta oikeudenhaltijoille mahdollisesti aiheutuva haitta."* Yksityisen kopioinnin hyvitys ei ole harkinnanvarainen kulttuurin tukimuoto.

Sivistysvaliokunta on todennut mietinnössään (SiVM 14/2014, s. 2): *"Hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama "sopivan hyvityksen" käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi."*

Valtteri Niiranen
Kopiosto ry
2.5.2024

## Yksityisen kopioinnin määrä ja siitä aiheutuva haitta

Yksityisen kopioinnin hyvitys siirtyi vuonna 2015 tallennuslaitteiden ja -alustojen myyntihintoihin sisältyneestä hyvitysmaksusta rahoitettavaksi **valtion budjetista**. Vuosittaiseksi tasoksi päätettiin silloin 11 miljoonaa euroa korvaamaan tekijöille kopioinnista aiheutuvaa tulonmenetystä ja haittaa. 11 miljoonaan päädyttiin poliittisen kompromissin tuloksena.

Taloustutkimuksen mukaan yksityisen kopioinnin **aiheuttama haitta** tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille erityisesti myynti- ja striimaustulojen alenemisena vuonna 2017 oli 32–44 miljoonaa euroa. (Taloustutkimus 2017; Lyhty-projektin tilaama arvio). 11 miljoonan euron hyvitys korvaa tästä 25–34 prosenttia. Sivistysvaliokunta on todennut lausunnossaan (SiVL 10/2018 vp, s. 17), että Taloustutkimuksen *”arvio on suuntaa antava, mutta se osoittaa selkeästi, että yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta oikeudenhaltijoille on erittäin merkittävä.”*

**Yksityisen kopioinnin määrät laskivat** vuosien 2015–2017 välillä, mutta tämän jälkeiset opetus- ja kulttuuriministeriön teettämät tutkimukset osoittavat **kopioinnin määrän pysyneen jokseenkin samana vuodesta 2018 lähtien.** Yksityisen kopioinnin hyvityksen määrä on nykytasolla noin 5 senttiä/kopiointikerta. Noin puolet vuosittaisesta hyvityksestä jaetaan kaikkien audiovisuaalisesta- ja sävellysteoksesta tekijänoikeuksia saavien tekijöiden ja oikeudenhaltijoiden kesken. Esimerkiksi yhden elokuvateoksen kopioinnista yksityiseen käyttöön korvauksia saa noin 10–15 tekijää. Nykytasollakaan hyvitys ei ole kohtuullinen korvaus yksityiseen käyttöön tapahtuvasta kopioinnista aiheutuvasta haitasta.

Noin puolet vuosittaisesta hyvityssummasta ohjataan opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä edistämään kotimaista kulttuuria muun muassa AVEK:n dokumentti- ja lyhytelokuvien ja mediataiteen tukina.

Luovan työn tekijöiden teosten ja muiden tekijänoikeuslailla suojattujen sisältöjen käyttö on digitaalisuuden myötä jatkuvasti lisääntynyt ja yksityishenkilön mahdollisuus tehdä alkuperäisen teoksen laatuisia digitaalisia kopioita monille eri laitteille on merkittävästi kasvanut. Hyvitys on tästä huolimatta pysynyt vuosien ajan samana eikä hyvityksessä ole otettu huomioon edes indeksinousua vuosien 2016–2024 aikana.

Nykyinen hyvityksen vuosittainen taso valtion budjetissa perustuu **virheelliseen arvioon yksityisestä kopioinnista aiheuttamasta haitasta luovan alan tekijöille**. Graafisen aineiston digitaalisten kopiointimahdollisuuksien lisääntyminen ja vuosittaisten tutkimusten osoittama kopioinnin määrä on tuonut esiin tarpeen myös tämän aineistolajin yksityisen käyttöön tapahtuvan kopioinnin hyvittämisestä tulevaisuudessa.

Valtteri Niiranen
Kopiosto ry
2.5.2024

## Hyvitysmaksujärjestelmän uudistaminen

Hyvitysjärjestelmää on ryhdyttävä välittömästi uudistamaan, jotta tekijöille ja luovalle alalle saadaan ennakoitavuutta ja jatkuvuutta. JTS:ssä päätetty 5,5 miljoonan euron vuosittainen taso ei millään vastaa tekijänoikeuslain tarkoittamaa kohtuullista hyvitystä yksityisestä kopioinnista aiheutuvasta haitasta.

Puolitettu, äkillinen olennainen hyvityksen tason muutos tulee vaikuttamaan kielteisesti sekä luovien alojen tekijöiden henkilökohtaiseen toimeentuloon että kulttuurin edistämistarkoituksiin osoitettuihin tuki-, apu- ja muihin vastaaviin varoihin. Nykyistä hyvitystasoa ei olisi pitänyt julkisen talouden suunnitelmassa puolittaa ilman korvaavaa järjestelmää ja huolellista valmistelua.

**EU:ssa Suomi on ainoa maa, jossa yksityisen kopioinnin hyvitys on budjettirahoitteinen**. Yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmän uudistamisen vaihtoehtoja oli määrä uudistaa hallitusohjelman mukaisesti edellisen vaalikauden aikana. **Hyvitys on säilytettävä 11 miljoonassa eurossa niin kauan, kunnes järjestelmä on uudistettu.** Uudistustyötä ei ole vielä aloitettu ja se pitääkin viipymättä aloittaa opetus- ja kulttuuriministeriössä.

**Aikalisä ilman hyvityssumman puolittamista on välttämätön ja uudistustyö on aloitettava viipymättä**. **Sivistysvaliokunta** totesi vuonna 2018 lausunnossaan (SiVL 10/2018, s. 17): *”tässä tilanteessa sivistysvaliokunta pitää aivan välttämättömänä, että otetaan aikalisä, jonka aikana yksityisen kopioinnin hyvitys säilytetään vuoden 2018 tasolla.”* Valtionvarainministeriö esitti vuonna 2018 yksityisen kopioinnin määrärahan laskemista 9 miljoonaan euroon, mutta taso säilytettiin 11 miljoonassa ja edellytettiin, että opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää vuoden 2019 aikana hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisen vaihtoehdot silmällä pitäen järjestelmän uudistamisen vuonna 2019 alkavalla hallituskaudella.

Myös **valtionvarainvaliokunta** piti vuonna 2018 välttämättömänä, että *”hyvitysmaksujärjestelmä uudistetaan mahdollisimman pikaisesti ja että se saatetaan kestävälle pohjalle. Määrärahan mitoituksessa tulee pyrkiä arvioimaan myös sitä, mikä on kokonaisuutena katsoen kohtuullinen hyvitys oikeudenhaltijoille, kun otetaan huomioon yksityisen kopioinnin määrä ja kopioinnista ja siihen verrattavasta muusta yksityisestä käytöstä oikeudenhaltijoille aiheutuva todellinen haitta.”* (VaVM 28/2018 vp, s. 44–45).

**Sivistysvaliokunta** edellytti vuonna 2014 lausumassaan (SiVM 14/2014, s. 4), että *”hallitus varautuu hyvitysmaksun rahoituksen monipuolistamiseen esimerkiksi ottamalla valtion rahoituksen rinnalle myös kattavan laitemaksujärjestelmän, jos valtion rahoituksella ei tulevaisuudessa kyetä suorittamaan EU:n tietoyhteiskuntadirektiivin 2001/29/EY edellyttämää sopivaa korvausta (fair compensation) yksityisen kopioinnin sallimisesta.”*

- Nyt tulee siis ottaa aikalisä ja säilyttää hyvitysmaksumääräraha vuoden 2023 tasolla eli 11 miljoonassa eurossa ja käynnistää viipymättä hyvitysmaksujärjestelmän uudistaminen, jota sivistysvaliokunta ja valtionvarainvaliokunta ovat esittäneet jo vuonna 2018.

Helsingissä, toukokuun 2. päivänä 2024

Kopiosto ry

Valtteri Niiranen
Toimitusjohtaja, varatuomari

**Kopiosto ry** on Suomessa luovan alan tekijöitä, esiintyviä taitelijoita ja kustantajia kattavimmin edustava tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatio. Vuonna 1978 perustettuun Kopiostoon kuuluu 45 eri kulttuurin ja viestinnän alojen jäsenjärjestöä. Kopiosto edustaa valtakirjojen perusteella yli 80 000 kotimaista luovan alan tekijää, kustantajaa ja esittävää taiteilijaa sekä kansainvälisten järjestöjen kanssa tehtyjen edustavuussopimusten kautta ulkomaalaisia tekijöitä ja kustantajia. Kopiosto myöntää tekijänoikeuslailla suojattujen aineistojen ja kohteiden käyttöön lupia muun muassa oppilaitosten, yritysten ja muiden yhteisöjen käyttöön.

**AVEK** tukee yksityisen kopioinnin hyvitysvaroilla kotimaista audiovisuaalista kulttuuria. AVEKin tuella syntyy uusia dokumenttielokuvia, animaatioita ja lyhytelokuvia sekä mediataidetta. AVEK toimii osana Kopiostoa.